

Cédulák XLI.

– ...akik akkor felnőttek voltak, 68 évvel lennének idősebbek, aligha élnek... Pedig 1956. október 23. Európa-súlyú esemény volt, talán annál is több... Igaz, akik *megcselekedték, amit megkövetelt a haza*, utána még végigéltek röpke három és fél évtizedet, börtönben voltak, vagy szabadlábban, itthon vagy külföldön, netán kötélen... Mert mint Kádár nyilatkozta, amikor a kivégzettek létszáma elérte a forradalom ideje alatti kommunista áldozatok számát – akkor leállította a megtorlásnak ezt a formáját... Hja, így döntött elevenek és holtak fölött – miként a Teremtő... Majd róla is döntöttek, és lesüllyedt nyuggerré... A mai fiatal felnőttek erről sem... majd bepötyögik... elég tudnivalót követel tőlük a jelen... '56 így a kutatókra, hogy ne mondjam, a tudósokra maradt, kiknek egészen egyre megy – „*bítóra vagy csak babra megy*” – citálhatnám Faludyt...

Azon az október 24-ei napsütéses reggelen Makóra is eljutott, mit tettek a „*huligánok*” Pesten, ahogy bemondta a rádió, amelyet parancs szerint ablakba kellett kitenni, hogy hallja mindenki, így én is, iskolába menet. Szóval Makón népgyűlés a főtéren, ahová a gimnázium egy jól szavaló tanulóját, egy szép lányt is kiküldtek, szavalja el a Szózatot! Kiállt, elmondta. Februárban kicsapták az ország összes gimnáziumából... Az igazgató becsületére legyen mondva, nyáron talán megengedték neki, hogy zárt körben leérettségizzen... Mezőtúron talán szintén október 24-én tartották a nagygyűlést a főtéren, a vörös csillag alatt, amely a tetőn honolt... Le vele! Lerántották volna, de a kötelet nem tudták ráhurkolni... Nosza, gyerek, szaladj csak föl a létrán, tekerd rál Így aztán már a térről lerángatta a tömeg. A *gyerek sorsa*, mint a makói lányé... Szegeden, a Radnóti előtt, a mi osztályunk ablakai alatt zúgott a „*gyertek ki!*”, a nagykaput bezárták vigyázó kezek, így az ablakon ugrált ki az osztály, odalent pedig a latintanárok királya állította őket párba, lelkükre kötve, maradjanak együtt. A tanár úr kivárhatta nyugdíjazását, de többé nem állhatott a katedrára... „*1956, te csillag!*”

– ha hazánk 20. századi történetét lapozzuk, szinte folyton beleütközünk valami katasztrófába, ami velünk vagy ellenünk történt... Baróti Dezső irodalomtörténész, egyetemi magántanár 1956-ban a Szegedi Egyetem rektora volt. Amennyire tehette, segítette a hallgatókat, elnökölt az októberi egyetemi nagygyűléseken, ahol elfogadták a 12 pontos követelést (vonuljanak ki az oroszok, ne legyen kötelező az orosz nyelv...), ez lett azután a pesti 12 pont alapja. Baróti aláírta egyetemi tanártársainak a nyílt levelét, amely tiltakozás volt a forradalom szovjet katonai letörése ellen. Beszédet mondott 1957. március 15-én az egyetemen. Ezután börtön következett, két és fél évet ült, majd a Petőfi Irodalmi Múzeumban meghúzhatta magát. Nyugdíjazásáig nem taníthatott. A sittről is úgy szabadult, hogy testvére, Baróti Lajos, a labdarúgó-válogatott szövetségi kapitánya – a legenda szerint – találkozott Kádárral, és a kérdésre: „*Miben segíthetek?*” – a bátyja szabadulását kérte... A válasz ugyan „*nem rám tartozik*” volt, de rövidesen kiengedték... Baróti Dezső nem menekült külföldre. '56 októberében nyugalomra intett. Szegeden a Takaréktár utcai tüntetést kivéve, amely során Schwarz Lajos meghalt, másutt nem lőttek. De a megtorlás így sem maradt el az egyetemen, több száz hallgatót és oktatót rúgtak ki, a semmiért. '56 óta elmúlt majd 70 év. Történelemmé vált, ünnepségek, koszorúzások. Még az idősebbeket sem érdemes róla kérdezni, nemhogy az áldozatairól, lásd szegedi rektor... Jelzem, apánkat egy notórius följelentő bevádolta a rendőrségen forradalmi tetteiért, ami álmatlan éjszakákat és nyomorult reszketést hozott rá – ártatlanul... Ezek a történetek nem végződtek kivégzéssel, a megvádoltak túlélhették... 1956 dicsőséges forradalma eldőbörgött, talán még sokunk emlékezetében élnek képei... De a jelennel megtelik elménk... Ki tudja hányszor ártírt iskolai tananyagként kísért...

– ...talán a versenysportban látszik leginkább a fölöttünk uralkodó sors kiismerhetetlen hatalma... Egymás után három magyar vízipólós sem tudja bedobni az ötméterest, jóllehet ezen múlik a bronzérmük! Ketten még a kaput sem találják el, csak a kapufán csattannak bombáik... Akarják, minden erejüket összeszedik, rendkívüli összpontosítás, erőfeszítés – de nincs eredmény! Miért? Van magyarázat? Abrakadabra nyilván van, de olyan tanítható, az ilyen helyzetet elkerülő módszer, amely eredményre vezet – nincs! Ismeretlen! Kérdezhetsz – nincs válasz... Így hozta a sors – hallottam régen... Ma kérdezni is hiába... Donald Trump koponyáját alig két centire kerüli el a halálos lövés... Éppen akkor elfordította a fejét... Véletlen? Biztosan, de inkább Isten megmentette az életét, vagy a másik mondás: Így volt neki megírva... Hogy kisgyerekként ezer ovisból éppen én kaptam el a gyermekbénulást? Zoli bácsi elbűvölő ember volt, hadifogolyként túlélte a szibériai lágert. Télen sítalpon elszökött, de nem is igazán őrizték őket... Tél tábornok megtette a magáét... Mindig úgy mondta, hogy ötszáz kilométer után visszament a lágerbe – *mielőtt éhen halna*... Itthon különben valamikor 1949-ben térhetett vissza otthonába, addig ékes orosz nyelvet tanított Pusztaszeren... A sors rángatja a gyepőt – mi csak forgolódunk... Éppen vele találkozol... Házasság... gyerek... de miért éppen Ő? És neki miért Te?

– vajon miért így osztottad el köztünk adományaid, Uram? Vagy a vaksorsra bíztad? Próbátétel lenne ez is: ki morzsákat kapott, ki egész karéjjal, más még húst is hozzá? Próba, hogy mihez kezd életével a jutalmazott és a büntetett? Majd odaát ítélisz fölöttünk, és akkor jaj lesz a herdálónak, a dorbézolónak... Bezzeg örvendezik a szenvedő? Egyikünk 90 évesen még sétál a téli estén, hóesésben nézelődik, másikunk az ágyra fölmászni is alig... Netán büntetsz hetedizig, és jutalmazol is? Teheted bármiként, hatalmadban áll – viseljük, ki hogy... Álmodoztunk, talán kezdetektől fogva – mindenki egyformán, egy alomból, csak amire szüksége van, dolgozni erő szerint... Még ma sem fogadják el sokan – különbözünk, még az anyaméh előtt, nemhogy a fogantatás után... És így élünk gyermekként, egészen a halálig... Nincs mentség, sem kegyelem. Nem tudsz

változtatni a Renden, fogadkozz bár erősen, légy forradalmár, esküdj csak szabadon – alulmaradsz a Világrenddel... Ha hiszed is, küzdesz is egész szíveddel, lelkeddel – alulmaradsz! A világ nem engedi, legföljebb olykor eltúri, kis időre, valahol a dzsungel mélyén, óceáni hajón, de csak addig, amíg ki nem köttök – utána elnyel az egyetemes egyenlőtlenség... Izrael megalapítása után a kibucok létesítésének nemes eszméin is túllépett az idő, bedarálta az emberi egyenlőtlenség mindent uraló parancsa... Sajnálod? Éppen ellenkezően: ne különbözzenek ők sem! Egyre megy! Mark Fisher így ír a közelmúltban megjelent *Kapitalista realizmus – nincs alternatíva?* c. könyvében: *„Könnyebb elképzelni a világvégét, mint a kapitalizmus végét. Ez a szlogen összegzi a legszebben azt, amit kapitalista realizmus alatt értek: az általános benyomást, hogy a kapitalizmus nem csupán az egyetlen életképes politikai és gazdasági rendszer, de jelenleg még egy koherens alternatíva elképzelése is a lehetetlennel vetekszik.”* Igaz, csak egy írás a sokból, pró és kontra, ami szintúgy nem változtat semmin, mert továbbra is lesz más hívő. Az ember már csak ilyen marad, mondhatnánk valami fenti polcra okosan, de üres szöveg. Az ember minden nemzedékben újraszületik, hisz és remél... És a világ is folyvást megújul... Ki tudná a jövőt?

– ha meggondolod, egészen kevés olyan személyes jellemződ van, ami születésedtől sírodig elkísér. Emberek, tárgyak elmúlnak, elhagynak, elvesznek – emléküik marad, ha őrzöd. Manapság különben sem olyan idők járnak, amelyek kedvezők lennének a múltnak, sőt a jövőnek sem. Minden időd a jelen birtokolja. Annyi hír, mai szóval: információ zúdul rád, ki sem látszol alóla, ha nyomkodni kezded a kutyút... Nincs időd másra, mindent fölülír a jelen. Kevés számú állandó kísérőid egyike a neved. Ha maradsz családdal, vezetékneved nem változtatod, maradsz szüleid gyermeke, idővel a család fenntartója, te és körötted lévő utódaid... Igaz, manapság gyakori, két gyereketek egyike a tengerentúlon, másik is külföldön, ha nem is annyira messze... Jó esetben ketten a szülők. Nagy esemény, ha hazajönnek a gyerekek – egy darabig... Szóval örökölt kísérő – hozzád nőtt családneved. A keresztnév manapság egy kicsit nehezebb ügy. Ma 1800 fiú- és

2500 lánynév található az anyakönyvezhető utónevek listáján. Ennyi között kereshet a névadó, aki természetesen nem olvassa át ezeket a hegynyi névfelhőket, inkább dönt. Sőt, már tudja előre – ha lányom lesz, Eper, ha fiam, Alién... Ilyenek valószínűleg soha nem voltak még a családban – de egyszer el kell kezdeni! Különben sem kell indokolni – így hívják, és passz! A jó keresztnév hozzáadó viselőjéhez, összecsiszolódott az évek alatt. Névnapi naptárban, köszöntenek, sok esetben még azt is mondhatod – nem most tartom... Olykor van jelentése, de legalábbis híres elődök vannak, kik ezt viselték, akár mondhatod – közélük tartozom... Lelrod, és mások is kiolvassák, kimondják – megértik... Szüleidtől kaptad, de te viseled. Ez már az iskolában kezdődik, mert ha a padtársad sem tudja kimondani... Erdélyben nem ritka az olyan keresztnév, amelynek nincs román megfelelője. Előd, Hunor... Jut eszembe, magyarok lennének még mindig – ez talán nevüktől is elvárható... Persze az EU tagállama vagyunk, de előbb adnak nálunk német keresztnévet – mint ők magyart... Polgári szabadságunkat jelzi a névválasztás, mégis a gyermekre való tekintettel (hiszen ő viseli)... és a környezetére, azokra, akik gyakorolják...

– a kérdezőbiztos nagyon udvariasan érdeklődött. Mivel nem értem rá, visszahívott. Ritkán kérdeznek tőlem, én is igyekeztem. Név, születési hely, életkor... Kis szünet, várom a témakört. Helyette: *bocsánat, de szabályzatunk szerint ez az életkor kívül esik a megkérdendők körén...*

– Viszonthallásra! Részemről is megkönnyebbülés! De egyben elhallgatott kétely: hiszen a lakosság több mint ötöde nyugger, és nem érdekes, mit gondol? De nem érdemes ezen gegőzni, még voksolhatok... Majd mégis átvált munkabeszélgetésbe, ami egyszeriben szívdobogató lesz. Majd nemsokára személyes találkozás. Afféle bemutatkozásnak indul, de vallomás lesz. Az életét mondja, korai házassága tévedését, éretlen szerelmük ábrándját arról, hogy megtalálták egymásban az igazit. Tekintetünk egymást keresi, de nem a látás, valami benső érintkezés, szavak nélküli párbeszéd... – Itt vagyok – mondja –, már 50 éves. – Nem látszik... – suta a válasz. Mesél tovább. Közel kerültünk, pedig a kezét sem fogtad meg... Alig értem, mi ez, vagy inkább mi lehetne. Valaki magányában feléd fordult, és kezét nyújtotta – elfogadod? Amit átéltél, és ami történt – nagy távolság. De vénségedre is megeshet ez? Éppen az imént mondták, túlkoros vagy! Mégis, a lélek lángja még lobog – kivételes adomány. Mondanám, becsüld meg, el ne fújd, de aligha rajtad múlik történeted. Este még mindig a találkozás hatása alatt bámészkodsz az értesülések között, amikor eléd kerül a hír, csillaghajó formájú galaxisokat fotózott a Hubble nevű előregedett űrtávcső. Nézed. Elalváskor is előtted van látványuk, szavak helyett. És ha ezek a képek létező világokat mutatnak – amelyeket, ha így is, de láthatunk, valamit tudhatunk, mit kellene tennünk? Nemde leborulva imádni a Teremtőt! Inkább kicsinyesen acsarkodunk, megalázva az embert... Lelkünk virágai hervadoznak...

Jó lenne leborulni – az első szabadkai halottak napi megemlékezésen